

VALERIJS BITENIEKS – NO RĪGAS POLITEHNISKĀ INSTITŪTA STUDENTA LĪDZ BŪVUZŅĒMĒJAM NEATKARĪGAJĀ LATVIJĀ

ĒRIKA LANKA*

Latvijas Universitāte

Kopsavilkums. Pētījums par Rīgas Politehniskā institūta (RPI) Arhitektūras un celtniecības fakultātes absolventu (1986) Valeriju Bitenieku atklāj padomju studentu ikdienu 20. gadsimta 80. gados, jaunā inženiera darbību, izmēģinot dažādas iespējas darba tirgū un inženiera izaugsmi par veiksmīgu būvuzņēmēju neatkarīgajā Latvijā 21. gadsimtā. Tajā izsekots V. Bitenieka dzīvei no bērnības līdz mūsdienām, pievēršot uzmanību viņa profesionālajai darbībai. Veicot pētījumu, gūts ieskats par studentu prakses un ārpusstudiju aktivitātēm padomju laikā, iegūti nepublicēti un plašākai sabiedrībai nezināmi fotomateriāli.

Atslēgas vārdi: Valerijs Bitenieks, Rīgas Politehniskais institūts, būvuzņēmējdarbība.

Ievads

RPI Arhitektūras un celtniecības fakultātes absolvents (1986), inženieris un būvuzņēmējs Valerijs Bitenieks pētījumam izvēlēts kā viens no daudzajiem 20. gadsimta 80. gadu studentiem, lai raksturotu to, kā padomju varas laikā studēja un tika sagatavoti jaunie speciālisti un kā norisa studiju process, jauno speciālistu sadale, kā veidojās diplomēto inženieru karjera. V. Bitenieks studēja vienā no lielākajām augstskolām Latvijā – RPI, un viņa vārds ir nesaraujami saistīts ar RPI dzīvi un notikumiem Latvijā 20. gadsimta otrajā pusē un 21. gadsimtā. Viņš piedzīvojis krāsas izmaiņas profesionālajā darbībā, vienmēr rodot risinājumu pat vissarežģītākajās situācijās. V. Bitenieks ir savas *Alma*

* Korespondējošais autors.

E-pasts: erika.lanka@lu.lv

© 2021 Ērika Lanka Izdevējs RTU Izdevniecība.

Raksts publicēts brīvpieejā saskaņā ar *Creative Commons* licenci CC BY 4.0.

(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

mater – RPI, tagadējās Rīgas Tehniskās universitātes, inženiera celtnieka profesijas un Latvijas patriots. Par viņa dzīvi liecina daudzas fotogrāfijas un dokumenti, daļa no tiem ar V. Bitenieka atļauju izmantoti rakstā. Pētījums par viņu veikts, analizējot dokumentus, rakstus, fotoarhīvus un intervējot V. Biteniku. Raksta mērķis ir atklāt padomju studentu ikdienu 20. gadsimta 80. gados un inženiera V. Bitenieka veikumu un sasniegumus profesionālajā darbībā 20. gadsimta beigās un 21. gadsimta pirmajos 20 gados.

V. Bitenieka dzimta, bērnība, skolas un pirmās darba gaitas

Valerijs Bitenieks dzimis 1960. gada 14. janvārī Jakutskā, Jakutijas Autonomajā Padomju Sociālistiskajā Republikā (APSR). Māte Olga Biteniece (dzim. Reutova; 1936–2005) dzimusi Irkutskas apgabala Kačuga (*Каучуз*) ciemā Krievijā, viņas vecāki nāk no kazaku un burjatu dzimtām. Vairākus gadus Olga ir strādājusi pastā Jakutskā, pēc pārceļšanās uz dzīvi Latvijā bijusi noliktavas pārzine Liepājas dzelzceļa stacijā [1]. Tēvs Debaldis Bitenieks (1935–2009) dzimis Liepājas apriņķī, Rucavā. Viņa vecāki ir prūšu dzimtas atvase Margrieta Everte (1915–1997) un latvietis Miķelis Bitenieks (1897– 1965), kurš 20. gadsimta 20. un 30. gados darbojās Rucavas pagasta valdē [2] un Rucavas kooperatīvā «Pašpalīdzība», tā valdē [3], kā arī krājaizdevu sabiedrībā, 1948. gadā bija kolhoza «Vienība» priekšsēdētājs [4]. M. Bitenieks bija Latviešu strēlnieks, un 1918. gadā, vairoties no vācu okupācijas varas represijām, nomainīja dzimto uzvārdu Bite, kļūstot par Biteniku. Viņš bija pagastā cienīts vīrs, iespējams, tāpēc ģimeni padomju represijas neskāra.



1. attēls. 1. rindā ceturtais no kreisās – Miķelis Bitenieks ar Rucavas pagasta valdes locekļiem (20. gadsimta 30. gadu sākumā).

Valerija tēvs D. Bitenieks strādājis vairākās profesijās: bijis šoferis, radiomeistars, elektriķis, fotogrāfs, viens no pirmajiem individuālajiem saimniekotājiem laukos, sauktiem par Breša zemniekiem (1989. gada 6. maijā Latvijas PSR Augstākā padome pieņēma likumu «Par zemnieku saimniecībām Latvijas PSR», kas oficiāli atļāva paralēli padomju kopsaimniecībām veidot arī individuālās saimniecības. Ministru padomes priekšsēdētājs tobrīd bija Vilnis Edvīns Brešis, tāpēc tos, kuri atbilstoši likumam nodibināja individuālās saimniecības, iesauca par Breša zemniekiem). Viņš dienēja padomju armijā Sibīrijā, Jakutijas APSR, un tur satika nākamo sievu Olgu.



2. attēls. Olga Biteniece ar Valeriju Rucavā (ap 1961).

Pirmajā intervijā raksta autorei – Ē. Lankai – Valerijs Bitenieks atcerējās vecāku stāstījumu par savu dzimšanas dienu: «Diena, kad es dzimu, bija arī mana tēva otrā dzimšanas diena. Todien viņam bija jānogādā kāda skolotāja ar skolnieku no ciema uz pilsētu, tas bija apmēram 200 km pa taigu. Ceļā noslāpa motors, jo bākā bija iekļuvis sniegs. Riskējot apsaldēties –40 °C salā, viņam izdevās iedarbināt motoru un atsākt ceļu. Taču daļa degvielas bija iztērēta, lai sasildītos paši un sasildītu motoru, tāpēc līdz pilsētai viņi netika, un atlikušos 20 km tēvs gāja kājām cauri taigai pēc palīdzības automašīnas saremontēšanai» [5]. Viņa sieva todien bija devusies uz dzemdībām Jakutskā. Atgriežoties viņš uzzināja, ka viņam ir piedzimis dēls. Visi sibīrieši Valerija tēvu Debaldi grūti izrunājamā vārda dēļ bija iesaukuši par Vaļeru, tāpēc arī dēlam tika dots šis vārds. RPI dokumentos viņa vārds ir ierakstīts ar garo patskani «ē» – Valērijs [6].



3. attēls.

No kreisās: tēvs
Debaldis, māte Olga
ar brāli Vairondu
klēpī un Valerijs
Liepājā (1976).

Pēc dēla piedzimšanas ģimene nolēma atgriezties Latvijā. Sekoja garš ceļš līdz Rucavai, kur Valerijs palika dzīvot pie tēva vecākiem, savukārt viņa vecāki iekārtojās darbā Liepājā – tēvs par radiomeistaru Karostā, remontējot kara kuģu aparatūru, māte kļuva par dzelzceļa noliktavas pārziņi. Tikai tad, kad vecākiem piešķīra istabiņu Karostas barakās, Valerijam atbrauca pakaļ uz Rucavu. Puika jau bija sācis runāt, un kādu laiku viņš savu vecmāmiņu Margrietu sauca par «pirmo mammu», māti – par «otro mammu». Vecāki darba dienās bija darbā, tāpēc Valerijs bieži tika atstāts pie vecmāmiņas, jo bērnudārzā brīvu vietu nebija.

Tikai pirms Valerija skolas gaitu sākuma – 1966. gadā – tēvam piešķīra divistabu dzīvokli tā sauktajā Hruščova laika ēkā, Valerijam – vietu bērnudārzā, kuru viņš apmeklēja vienu gadu līdz kādam incidentam. Audzinātāja esot viņu iespundējusi vienu pašu vienā no bērnudārza istabām, tāpēc puika sadusmojies un ar slotas kātu izsitis trīs logus.

Līdz 9. klasei Valerijs mācījās Liepājas 11. vidusskolā (1967–1975). Tad V. Bitenieks, tēva sapņa un savas vēlmes studēt Ļeņingradas (tagad – Sanktpēterburgā) Valsts universitātē vadīts, nokārtoja iestājekārtības un iestājās Liepājas A. Puškina 2. vidusskolas matemātikas klasē, ko absolvēja 1977. gadā [6], 17 gadu vecumā (tiem, kas mācījās krievu plūsmā, vidusskolā tolaik bija jāmacās 10 gadu (10 klases), latviešu plūsmā – 11 gadu).

Lai iestātos Ļeņingradas Universitātē, vidusskolas atestāta vidējai atzīmei bija jābūt vismaz 4,8, taču Valerijam tā bija zemāka, tāpēc šis sapnis bija izsappnots.

Valerijs pēc vidusskolas iestājās darbā Liepājas rūpnīcā «Liepājmaš», taču jau pēc deviņiem mēnešiem darbs bija jāpārtrauc. Sasniedzot 18 gadu vecumu, jauniešus, arī V. Bitenieku, iesauca dienestā padomju armijā [6].

Valerijs
Bitenieks – no
Rīgas Politehniskā
institūta studenta
līdz būvuzņēmējam
neatkarīgajā
Latvijā

4. attēls. Liepājas
11. vidusskolas
8. klase. V. Bitenieks –
garākais 3. rindas
labajā pusē.



5. attēls. Liepājas
A. Puškina
2. vidusskolas
matemātikas 10. klase.
V. Bitenieks – 2. rindā
otrais no kreisās
(1977).



Studijas RPI un būvinženiera gaitu sākums

No 1978. gada 5. maija līdz 1980. gada 15. maijam V. Bitenieks [6] dienēja Sakaru daļā Rīgā, Dunties ielā (kur atradās pulks), bet uz dežūrām brauca uz Bukultiem. Nācās piedalīties arī mācībās, ar radiouztvērējiem sekojot NATO bruņoto spēku vienībām. Tas, pēc V. Bitenieka stāstījuma, esot bijis bīstami un tajā pat laikā iespaidīgi [5].

6. attēls. Māte Olga ar dēliem Vairondu
un Valeriju armijas iesaukuma punktā
1978. gada 7. maijā.





7. attēls. No kreisās: Brāļi Vaironds un Valerijs Rīgā (1978).



8. attēls. No kreisās: Valerijs Bitenieks un brālis Vaironds Liepājā (1980).

Interese par būvniecību un arī nodoms studēt RPI V. Biteniekam radās pēc atgriešanās no dienesta padomju armijā, kad viņš 1980. gada jūnijā sāka strādāt būvbrigādē par betonētāju Rietumu elektriskajos tīklos (RET). Tajā viņu iekārtoja tēvs, kurš tolaik bija RET fotogrāfs. Prakse būvniecībā Valerijam sākās jau 1973. gadā, kad Liepājas ezera krastā, Tebras ielā, viņš piedalījās tēva būvētās privātmājas būvniecībā, veicot dažādus palīgdarbus. Par nopelnīto naudu viņš nopirka divriteni [5].

1980. gada rudenī V. Bitenieks iestājās RPI Liepājas Vispārtehniskā vakara un neklātienes fakultātē Rūpnieciskās un civilās celtniecības specialitātes vakara nodaļā. Studējot vakara nodaļā, darba vieta viņam sesiju laikā piešķīra mācību atvaļinājumu. 1. kursā tās bija 20 kalendārās dienas [7; 113. lpp.]. Viņa sekmes eksāmenos 1. kursā bija tikai teicamas. V. Bitenieks strādāja un dzīvoja Liepājā. 1981. gada rudenī V. Bitenieks pārcēlās uz Rīgu un atsāka studēt – šoreiz RPI Arhitektūras un celtniecības fakultātes dienas nodaļas 1. kursā. Norīkojumu studijām RPI

dienas nodaļā Valērijam deva RET, un viņam tika piešķirta uzņēmuma stipendija – 50 rubļu. Tolaik studentiem bija jāiztur konkurss, lai viņi tiktu uzņemti augstskolā, taču ar darbavietu norīkojumiem reflektantus, arī V. Biteniņu, ieskaitīja ārpus konkursa.

Studiju laikā topošajam inženierim bija trīs prakses. 2. kursā bija paredzēta prakse bērnodārza labiekārtošanā. Aizbraucot uz prakses vietu, brigadieris piedāvāja strādāt daudzstāvu ēkas celtniecībā. Valerijs piedāvājumu pieņēma un aicināja līdzī arī studiju biedru Vitāliju Čmihovu – tagad pazīstamu Latvijas uzņēmēju. Par darbu bija paredzēta akordpremiāla samaksa – par noteiktu darbu norādītajā laikā varēja saņemt konkrētu naudas summu: katru mēnesi no ķieģeļiem bija jāuzbūvē deviņstāvu mājas trīs stāvus. Studenti strādāja +29 °C karstumā no pulksten 8 līdz 20, un viņiem nereti no pārpūles reiba galva. Neiztika arī bez negadījumiem – kādu dienu ceļamkrāna vadītājs aizķēra tikko uzmūrēto sienu, un tā sabruka. Taču plāns tika izpildīts laikā, un studenti algu – 500 rubļu – saņēma. Tolaik tā bija liela nauda, jo inženiera alga tajos gados bija apmēram 180 rubļu mēnesī.

Pēc 4. kursa bija ģeodēzijas prakse Siguldas bobsleja trases būvlaukumā, kur bija jāierīko trases balsti. Tolaik vēl nebija modernu tehnoloģiju, un visas atzīmes nācās aprēķināt ar teodolīta palīdzību. Neiztika arī bez kurioziem. Piemēram, darbu vadītājs Ilmārs Brūmanis no Siguldas pārvietojamās mehanizētās kolonnas sekoja un pārbaudīja praktikanta darbu, un reiz, paņēmis no galda projektu, viņš ielūkojās Valerija atzīmēs un pārmeta, ka pamatu atzīmes ir nepareizi aprēķinātas – tās vajagot taisīt augstāk. Praktikants iebilda un rādīja savus aprēķinus. Sākās strīds, līdz vadītājs pamanīja, ka viņam rokās ir iepriekšējais projekts, kas tapis pirms grozījumu veikšanas. Tā jaunais students novērsa kļūdu trases celtniecībā.



9. attēls. V. Bitenijs RET būvlaukumā
Liepājā (1980).



10. attēls. V. Bitenijs RPI ģeodēzijas praksē Siguldā (1985).



11. attēls. No kreisās: RPI studenti Vitālijs Čmihovs un Valerijs Bitenijs Rīgā (1982).

Nākamā prakse bija Tukuma rajona kolhozā «Dzimtene» – tur vajadzēja betonēt ēku pamatus. Valerijs bija vecāks par citiem un ar armijas dienesta pieredzi, tādēļ viņu iecēla par brigadieru. Brigādē bija studenti no citām grupām, daudzi kavēja darbu, un, lai viņus ieinteresētu, V. Bitenijs izdomāja t. s. progresīvo atalgojuma variantu: ar katru nākamo darba dienu atalgojums pieaug. Vislabāk apmaksāta bija pēdējā darba diena, taču tikai tiem studentiem, kuri visas dienas pirms tam bija strādājuši. Rezultātā tie, kuri bija strādājuši no pirmās prakses dienas, saņēma krietni lielāku atalgojumu.

Studentu dzīve RPI ritēja savu gaitu – mācības (V. Bitenijs joprojām novērtē studiju laikā gūto zināšanu pamatīgumu un noderīgumu visai dzīvei un darba karjerai), prakses, sesijas ar pārbaudījumiem, studentu dzīve kopmītnēs ar diskotēkām no studijām brīvajos brīžos.



12. attēls. V. Bitenijs RPI auditorijā Ķīpsalā (ap 1983).

Valerijs
Bitenieks – no
Rīgas Politehniskā
institūta studenta
līdz būvuzņēmējam
neatkarīgajā
Latvijā

13. attēls. No kreisās: Valerijs Bitenieks, nezināmā persona un Vitālijs Kadišs pie RPI centrālā korpusa Strēlnieku laukumā (1982).



14. attēls. RPI studentu kopmītnēs Rīgā, Ilģuciemā, Olaines ielā 4 (ap 1982).



15. attēls. V. Bitenieks kartupeļu talkā (1981).



Studiju laikā, 2. kursā, bija arī kāds nepatīkams starpgadījums. V. Bitenieks uz praktisko nodarbību būvmateriālu mācībā ieradās ar krietnu nokavēšanos – tikai uz tās otro daļu. Kontaktēšanās ar mācībspēku bija nepatīkama. Students uzskatīja, ka viņam aiz muguras ir prakse un viņš praktisko darbu paveiks godam, savukārt mācībspēks vēlējās, lai studenti ir disciplinēti. Pēc mācībspēka ziņojuma V. Biteniekā uzvedība tika izskatīta Arhitektūras un celtniecības fakultātes Mācību- audzināšanas komisijas sēdē, pēc tam – arī fakultātes komjaunatnes biroja sēdē, jo V. Bitenieks, kā vairums toreizējo studentu, bija komjaunietis. Viņam tika izteikts rājiens. Students V. Bitenieks jau toreiz uzskatīja, ka labu speciālistu sagatavošanu garantē ne tikai 100 % nodarbību apmeklēšana. Inženieris V. Bitenieks joprojām uzskata, ka studenti mācās sev un katram pašam kritiski jāizvērtē, ko viņš prot un var, kā arī lietderīgi jāizmanto laiks. Toreiz, domājams, pietrūka zināšanu komunikācijā gan studentam, gan docētājam, jo visu varēja atrisināt bez citu cilvēku iejaukšanās. Atceroties studiju gadus, V. Bitenieks sarunā ar RTU profesori Alīdu Zigmundi novērtēja RPI mācībspēku profesionalitāti un atzina, ka galvenā viņu vēlme bija, lai studenti gūtu izpratni par konkrēto studiju priekšmetu. V. Bitenieks atcerējās faktu, ka viņš paredzētajā laikā neuzrakstīja pārbaudījumu matemātikā, tāpēc starp studentu un mācībspēku notika diskusija. V. Bitenieks izstāstīja, kā viņš uzdevumu risinātu un saņēma pozitīvu vērtējumu [8].

1986. gada 16. jūnijā V. Bitenieks saņēma inženiera celtnieka diplomu rūpniecības un civilās celtniecības specialitātē [6]. Toreiz RPI absolventi bija cerību pilni un droši par savu nākotni: darbu garantēja tā sauktā valsts sadale. Un neviens pat nenojauta, ka tuvojas lieli pārmaiņu laiki. Daļa kursabiedru devās strādāt uz ārzemēm, taču Valerijs izvēlējās palikt Latvijā.



16. attēls. RPI absolventa V. Biteniekā diploms (1986).



Valerijs Bitenieks – no Rīgas Politehniskā institūta studenta līdz būvuzņēmējam neatkarīgajā Latvijā

17. attēls. RPI rūpniecības un civilās celtniecības specialitātes K3 grupas absolventi. 2. rindā pirmais no labās V. Bitenieks Rīgā, uz Āzenes ielas ēdnīcas kāpnēm (1986).

Karaklausībai pakļautajiem studentiem pirmajos četros studiju gados, vienu dienu nedēļā bija obligātā militārā apmācība. Studenti kārtoja kursa eksāmenus militārajos priekšmetos, 30 dienas pavadīja militārajās nometnēs armijas daļās un mācību noslēgumā kārtoja eksāmenu [7; 96. lpp.]. 1985. gada vasarā RPI studentus nosūtīja uz militāro nometni Klogā, Igaunijā. Arī šī nometne («сборы») bija paredzēta PSRS bruņoto spēku stiprināšanai ar kvalificētiem kadriem.



18. attēls. Jaunākais leitnants V. Bitenieks pēc eksāmena militārajā nometnē Klogā (1985).



19. attēls. V. Bitenieks RPI studentu militārajā nometnē Klogā (1985).



20. attēls. RPI studenti eksāmena laikā militārajā nometnē Klogā. No kreisās: Valerijs Bitenieks un Vitālijs Kadišs (1985).

Darba gaitas, ģimene, ekonomikas izaicinājumi un pārbaudījumi

Pēc studijām RPI V. Biteniekam kā uzņēmuma stipendiātam vajadzēja atgriezties RET Liepājā. Tas nozīmēja, ka būtu jādzīvo kopā ar vecākiem. Valerijs izlēma, ka savu patstāvīgo dzīvi sāks tālāk no viņiem un izlūdzās norīkojumu uz Vissavienības komjaunatnes triecienceltni – Kanskas Ačinskas termoelektrostaciju kompleksu (KATEK) Sibīrijā. To Padomju Savienībā daudzinaja par enerģētikas «lielvalsti» [9]. Milzīgajā kompleksā būvēja elektrostacijas, kas darbojās, izmantojot brūnoglēs. Sākumā jaunieti aizrāva mērogi un vēriens, ar kādu tur viss notika, taču jau pēc gada viņš bija krietni vīlies, jo cilvēki, kas tur strādāja, bija ļoti dažādi. Pēc pāris gadiem V. Biteniekam izdevās atbrīvoties no jaunā speciālista statusa un pāriet «parastā strādnieka» statusā un tad – pēc paša vēlēšanās – atbrīvoties no darba.

20. gadsimta 80. gadu studenti, tostarp arī V. Bitenieks, ģimenes dibināja jau studiju gados. Un uz Sibīriju viņš devās kopā ar ģimeni – sievu un meitu Lindu [5]. Intervijā Ē. Lankai Valerijs vairākkārt uzsvēra,

ka sieva ir viņa dzīves uzticamais un drošais atbalsts, iedvesma, partneris, draugs, brīnišķīga bērnu māte un sieva. Kopdzīves pirmajos gados, dzīvojot Sibīrijā, jaunais speciālists Valerijs ar sievu un meitu dzīvoja kopmītnu tipa 12 m² istabiņā. Sieva iekārtojās darbā vietējā bibliotēkā un viņu cienīja plašā apkaimē, vietējās avīzēs pat publicēti raksti par viņu. Atšķirībā no Valerija sievai darbs patika un viņai bija žēl to pamest. Taču bija gaidāms otrs bērns, un ģimene nolēma atgriezties Latvijā. 1988. gada martā Bitenieki ieradās Latvijā, un jūnijā viņiem piedzima otra meita Lelde. Valerijs sāka strādāt eksperimentālajā ražošanas laboratorijā «*Sigfarm*» par celtniecības iecirkņa inženieri.

Bitenieku ģimenes atgriešanās no Sibīrijas notika Latvijai nozīmīgā laikā – 1988. gada 1. un 2. jūnijā Rīgā notika Radošo savienību plēnums, un pirmo reizi skaidri un skaļi izskanēja vēlme atgūt Latvijai neatkarīgas valsts statusu. Jūlijā notika politiskās organizācijas «Latvijas Nacionālās neatkarības kustība» dibināšanas kongress [10], kurā piedalījās arī V. Bitenieks ar kolēģiem. Pēc kongresa viņš atdeva ārstam un politiķim Jānim Straumem savu rezerves virsnieka kara apliecību, ko saņēma studiju laikā pēc militārās nometnes Klogā, Igaunijā. Vēlāk V. Bitenieks kopā ar V. Čmihovu piedalījās pasākumos, ko organizēja Latvijas Atmosferas laika sabiedriski politiska kustība un organizācija «Latvijas Tautas fronte», piemēram, tautas akcijā «Baltijas ceļš» 1989. gada 23. augustā, 1991. gada janvārī devās uz barikādēm, kā arī kopā ar sievu bija manifestācijā «Par neatkarīgu Latviju» Daugavmalā 1989. gada 18. novembrī. Sevi V. Bitenieks raksturo šādi: «Pats esmu politiski un nacionāli neitrāls – nestājos nevienā partijā, un, kaut arī esmu ticīgs, nevienā baznīcā neeju. Smejos, ka esmu krievs – latviešu nacionālists. Un arī ticībā man tuvāks ir budisms. Esmu arī pacifists [5].»

1989. gada nogalē V. Bitenieks kopā ar draugu, RPI absolventu V. Čmihovu nodibināja kooperatīvu «*Bild*». Vitālijs bija tā priekšsēdētājs, savukārt Valerijs uzņēmās kārtot grāmatvedības jautājumus. Kooperatīvs strādāja zvēraudzētavas saimniecības «Gauja» paspārnē, un tika iegādāts pirmais objekts – kokzāģētava. Tā vairāk tika remontēta, nekā strādāja, un tajā nebija arī speciālistu. Par visu nācās domāt pašiem.

Tajā pašā laikā V. Bitenieka tēvam – Breša zemniekam – izdevās saņemt lielu valsts kredītu lopu fermas būvniecībai. Talkā tika aicināts dēls kā diplomēts celtnieks. Valerijam nācās atvadīties no kooperatīva un pārcelties pie tēva, lai īstenotu lielos plānus. Taču pēc Latvijas rubļa ieviešanas 1992. gadā visus biznesa plānus nācās atlikt, – atcelt pavisam, jo līdz ar robežu slēgšanu ar Krievijas Federāciju visām iecerēm nopelnīt austrumu kaimiņvalstī bija pielikts punkts. 90. gadu sākumā bija jādomā par ko citu, jo radās iespēja eksportēt preces uz Eiropu. V. Bitenieks pievērsās kokmateriālu ieguvei, taču ilgi tas

neturpinājās – kokmateriālu cenas Latvijā tikai sākumā strauji kāpa, tad, pieaugot konkurencei, tikpat strauji saruka.

1995. gadā V. Bitenieks atgriezās Siguldā, jo saprata, ka celtniecības inženierim jāatrod cita nodarbošanās. Meklējot darbu, viņš atsaucās piedāvājumam vadīt nelielu metāla darbnīcu, kas nīka bezdarbībā. Tolaik tautā pieauga apkures krāsnīņu popularitāte, un arī Valerija uzņēmīgais prāts pievērsās to izgatavošanai. Bet tad kāds interesents lūdza viņam uzbūvēt kamīnu; sākumā uzņēmējs attiecās, taču klients bija neatlaidīgs, un Valerijs, kurš pirms tam bija uzbūvējis tikai vienu kamīnu mūžā – sev, nolēma pamēģināt. Tas sanāca lielisks, un radās arvien jauni kamīnu būvēšanas pasūtījumi. Taču klientu daudz bija tikai rudens mēnešos, savukārt ziemā un pavasarī pasūtījumu nebija. Darba sezonālais raksturs un neregulārie ienākumi jau 90. gadu vidū V. Biteniekam lika saprast, ka vidējā alga gadā viņam ir mazāka nekā palīgstrādniekam būvlaukumā [5]. Un atkal bija jādomā par darba maiņu.

Inženieris V. Čmihovs piedāvāja V. Biteniekam uzbūvēt viņam māju. Arī tās izmaksas (tāmi) aprēķināja Valerijs. Tad Valerija studiju biedrs izlēma, ka labāk naudu ieguldīs biznesā – jaunajā koku žāvēšanas kaltē – un lūdza viņam padomu: vai izdevīgāk celt pašiem, vai pirkt gatavu, saliekamo? Pēc nākamās tāmes izveidošanas tika pieņemts lēmums būvēt pašiem. V. Bitenieks sāka strādāt pie drauga V. Čmihova, kurš savu pirmo kokzāģētavu Gaujā, netālu no Siguldas, atvēra 1990. gadā [11]. No pussabrukšu šķūņa pamazām viņš veidoja gateri, kurā sākumā bija tikai četri strādnieki [12]. Pateicoties koka eksportam un investoram no Vācijas, vecais gateris atdzīvojās un sāka nest peļņu. Tas no kooperatīva pārtapa par SIA «Gaujas Koks», un nu jau tas ir viens no pelnošākajiem uzņēmumiem Latvijā. Būvējot koku žāvēšanas kalti, Valeriju iecēla par būvdarbu vadītāju četriem strādniekiem, kuri pirms tam strādāja gaterī. Lai gan par kaltēm, tāpat kā par kamīniem, Valerijs īsti neko nezināja, viņš sameklēja grāmatas, vakaros daudz lasīja un no rīta jau realizēja dzīvē, jo viņam patīk teiciens: «Tie, kuri nezina, no kā baidīties – tie arī nebaidās». Tika uzbūvēts lielais korpuss ar katlumāju, trim kaltēm un ofisa telpām divos stāvos. Taču kādas nesaprašanās dēļ V. Bitenieks no darba aizgāja, sāka būvēt kamīnus un apsvēra domu par sava uzņēmuma dibināšanu.



21. attēls. Valerijus Bitenieks paneļu ražošanas ceha tapšanas laikā (2002).

Valerijs
Bitenieks – no
Rīgas Politehniskā
institūta studenta
līdz būvuzņēmējam
neatkarīgajā
Latvijā

22. attēls. Koka
paneļu mājas
celtniecība
V. Bitenieka vadībā
(2004).



23. attēls. V. Bitenieka veidotais kamīns Rīgā,
Elizabetes ielā (1996).



24. attēls.
V. Bitenieka celtā māja
(divu mēnešu laikā –
no pamatiem līdz
jūtam) 2000. gada
augustā.





25. attēls. V. Bitenieks labiekārto renovētu māju (2021).

Tad sekoja uzņēmēja un viesnīcas «Sigulda» īpašnieka Jura Dudko piedāvājums V. Biteniekam būvēt saliekamās koka mājas, ko izgatavoja Babītē reģistrēts uzņēmums «MJR». Pēc pāris māju uzbūvēšanas sekoja nākamais pasūtījums: vajadzēja rekordātrā laikā – divos mēnešos – uzbūvēt māju no pamatiem līdz atslēgai, pārbūvējot to no dārza mājiņas par dzīvojamo māju. Ar to celtnieki tika galā lieliski.

Vienlaikus V. Bitenieks secināja, ka mājas viņš varētu būvēt arī pats, tikai nepieciešams investors. Interesi izrādīja tikai viens investors, kurš piedāvāja 3000 latu, taču ar to nepietika pat vienam kārtīgam darbagaldam. Uzņēmēja, inženiera un celtnieka pieredze ļāva par šo naudu radīt pilnīgi jaunu iekārtu (kurai nav analogu ārzemēs), ar kuru varēja sākt ražot paneļus, ko paši arī montēja. Par šiem paneļiem Valerijs Bitenieks kopā ar Edgaru Vasiļevski 2003. gadā saņēma Latvijas patentu (LV 12971B «Sienas un pārseguma paneļi mazstāvu ēku būvniecībai»). Divos gados tika saražotas aptuveni 15 māju. Pēdējā – 2005. – darbības gadā trīs mēnešu laikā četri cilvēki cehā saražoja mājas ap 1200 m² platībā, un vēl četri – tās montēja [5].

Uzņēmēja gars Valerijam Biteniekam lika skatīties citā virzienā – no paneļu mājām pāriet uz masīvkoka karkasu mājām. Tam bija nepieciešams sadarbības partneris, taču to atrast neizdevās. Saprotot, ka ar savu ideju viņš paliek viens, pieredzējušais celtnieks V. Bitenieks aizgāja strādāt būvbrigādē pie Siguldas uzņēmēja Didža Turauska, kura firmā strādāja līdz 2008. gadam, kad tā bankrotēja, un atkal viss bija jāsāk no gala.

Kopš tā laika V. Bitenieks ir individuālais uzņēmējs, kurš remontē un pārbūvē mājas, laiku pa laikam arī mūrējot kādu kamīnu.

Valerija un viņa sievas Ilmāras Bitenieku ģimene 2022. gadā atzīmēs 40 gadu kāzu jubileju, viņus priecē divas meitas – Linda un Lelde – un divi mazdēli – Austris un Ritvars.

Valerijs
Bitenieks – no
Rīgas Politehniskā
institūta studenta
līdz būvuzņēmējam
neatkarīgajā
Latvijā

26. attēls. Valerijs un
Ilmāra Bitenieki kāzu dienā
1982. gada 25. decembrī
Siguldā.



27. attēls. V. Bitenieks ar sievu Ilmāru Cēsu
pusē Baltijas ceļā 1989. gada 23. augustā.
V. Čmihova foto.



28. attēls. No kreisās:
V. Bitenieks, meita Lelde,
sieva Ilmāra, meita Linda Rīgā
(2010).



Nobeigums

RPI absolvents V. Bitenieks piedzima un auga padomju varas laikā 20. gadsimta otrajā pusē un bija viens no tiem, kuri vienmēr centās apsteigt laiku un definēt tālākus mērķus. Viņš bija tipisks padomju laika students un savu sapni par augstskolas diplomu un inženiera specialitāti viņš sasniedza. Būdams profesionālis, viņš centās godam nest būvinženiera vārdu gan padomju varas gados, gan atjaunotās Latvijas Republikas laikā un to turpina darīt joprojām. V. Bitenieks pieder tiem RPI absolventiem, kuri visu dzīvi velta iegūtajai specialitātei, vienmēr iet laikam līdzī, kā uzņēmīgi profesionāļi ar savām idejām apsteidz laiku un lepojas ar savu profesiju. V. Bitenieka profesionālā darbība un sasniegumi, tostarp cilvēciskās kvalitātes un ticība saviem spēkiem, ir devušas un joprojām dod lielu ieguldījumu Latvijai un tās būvniecības nozarei. Lai gan vairāk nekā puse no viņa studiju grupas biedriem dzīvo un strādā ārzemēs, V. Bitenieks ir un būs Latvijas patriots, kurš savas augstskolā iegūtās zināšanas izmanto savu senču dzimtenē. Darbā ir svarīgas rakstura īpašības un dzīves vērtības, ko V. Bitenieks ieguva no saviem vecākiem un viņu senčiem – pienākuma apziņu no tēva, pedantismu no prūšu vecmāmiņas, goda izpratni un sirsnību no kazaku vecvecvecākiem, stratēģisku domāšanu no vectēva – Rucavas pagasta vecākā, interesi par reiki dziedniecību un budismu no savas burjatu vecvecvecmāmiņas.

Viņš var būt paraugs tiem RTU studentiem, kuri tagad apgūst būvinženierzinātnes.

ATSAUCES

- [1] Olgas Bitenieces personas dokumenti. Valerija Bitenieka personīgais arhīvs.
- [2] Rucavas pagasta vēlēšanu dokumenti. Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīvs 4507. f., 1. apr., 6. l., 225. lp.
- [3] Rucavas kooperatīva «Pašpalīdzība» pārskats par 1932. gadu. *Kopdarbība*, Nr. 6., 1933. gada 25. februārī, 6. lpp.
- [4] **Salmiņš, Ģ., Timbra, G.** Ar Rucavas vārdu – lapu pa lapai: ieskats Rucavas vēsturē. Rucava: Rucavas novada dome, 2020, 244., 423. lpp.
- [5] Ērikas Lankas intervija ar Valeriju Bitenieku 2020. gada 11. decembrī. Ē. Lankas personīgais arhīvs.
- [6] RPI studenta V. Bitenieka personāllieta. RPI/RTU arhīvs.
- [7] Augstākās tehniskās izglītības vēsture Latvijā. 3. daļa. Rīga: RTU, 2007, 96., 113. lpp.
- [8] Alīdas Zigmundes intervija ar Valeriju Bitenieku 2021. gada 10. jūnijā. A. Zigmundes personīgais arhīvs.

- [9] **Beļavniece, V.** ...Caurā akā ūdens nestāv. *Padomju Jaunatne*, 1987. gada 15. aprīlis, Nr. 74, 2. lpp.
- [10] **Mednis, I.** Partiju laiki Latvijā (1988–2002). Rīga: Drukātava, 2007, 75. lpp.
- [11] *Būvzinieņeri Latvijai*. Rīga: Latvijas Būvzinieņu savienība, 2002, 21. lpp.
- [12] TOP 10: Latvijas biznesa veterāni, kuri tirgū noturējušies vismaz 25 gadus Top2: Vitālijs Cmihovs «Gaujas koks» (100 %). 17.11.2018 [tiešsaiste]. https://www.delfi.lv/business/biznesa_vidē/top-10-latvijas-biznesa-veterani-kuri-tirgu-noturejusies-vismaz-25-gadus.d?id=50580923&page=9 [skatīts: 10.01.2021].

Valerijs Bitenieks – no Rīgas Politehniskā institūta studenta līdz būvuzņēmējam neatkarīgajā Latvijā

ILUSTRĀCIJU AVOTI

1.–28. attēls. Valerija Bitenieka personīgais arhīvs.



ĒRIKA LANKA, *Mg. paed., Mg. phil.*, graduated from the University of Latvia. From 1984, she is a Lecturer at the Faculty of Education of the University of Latvia. From 2008 onwards she has worked as the Director of one of the Programmes at the Adult Pedagogical Education Centre (APEC) of the Faculty of Education, Psychology and Art. She participated as an expert in a lot of research projects in Latvia and abroad, at the same time she worked as a teacher at schools. Her main academic interests include the philosophy of education, ethics, axiology, values and codex of the teacher, history of pedagogy in Latvia and in Europe. She is the co-author of two monographies and the author of more than 42 publications.

Address: *Imantas 7. līnija, 1, Rīga, LV 1083, Latvia*

Phone: +371 292 648 29

E-mail: *erika.lanka@lu.lv, erikalanka@inbox.lv*

Ērika Lanka

Valerijs Bitenieks – from a Student of Riga Polytechnic Institute to a Construction Contractor in the Independent Latvia

A paper on *Valerijs Bitenieks*, a graduate (1986) of the Faculty of Architecture and Civil Engineering of Riga Polytechnic Institute (RPI), reflects on the daily life of the Soviet students in the 1980s, the work of a young engineer while he was trying various opportunities in the labour market and the engineer's growth as a successful contractor in the independent Latvia in the 21st century. It traces the life of *V. Bitenieks* from his childhood to the present day, paying

2021/5

attention to his professional activities. The research provides an insight into students' internships and extracurricular activities during the Soviet era. Unpublished photographic material unknown to the general public has been obtained.

Keywords: *Valerijs Bitenieks*, Riga Polytechnic Institute, construction entrepreneurship.